

De ‘gouden’ Oranjeboom*

door

JAN SCHULTEN

Op 1 januari 1998 bestond de *Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda “De Oranjeboom”* vijftig jaar. In deze bijdrage wordt op die vijftig jaar teruggekeken. Daarbij gaat het niet alleen om het oproepen van nostalgische gevoelens, om alleen met genoegen naar het verleden terug te kijken, maar ook om de beantwoording van de vraag of “De Oranjeboom” nog een toekomst heeft.

De oprichters van “De Oranjeboom”

In 1937 vonden de eerste besprekingen plaats tussen mej. D.C.J. Mijnsen, gemeentearchivaris van Breda, A. Hallema, de Bredase burgemeester B.W.Th. van Slobbe en enkele andere historisch-geïnteresseerden om tot de oprichting van een ‘geschiedkundige-heimkundige vereniging voor Breda en omstreken’ te komen.¹ Door de economische crisis en de oorlog bleef het bij besprekingen en kwam er niets van de grond. In 1947 werd door pater Placidus het plan nieuw leven ingeblazen en werd een voorlopige werkgroep gevormd die met grote voortvarendheid aan het werk ging. Behalve pater Placidus waren in de werkgroep opgenomen de gemeentearchivaris drs. P. Scherfft, dr. L.G.J. Verberne, mr. F.F.X. Cerutti, A. Hallema, F.A. Brekelmans, rector L. Merkelbach van Enkhuizen en de conservatrice van het Stedelijk Museum, mw. J.H.H. Houwing. Op enkelen van hen wordt nu nader ingegaan.

Pater Placidus O.M. Cap. (1882-1959) werd op 4 november 1882 als Petrus Pennings te Boekel geboren. Zijn vader was een welgestelde landbouwer, die tevens rijtuigen verhuurde. Op 20-jarige leeftijd trad Petrus Pennings te Babberich in de Capucijnerorde. Hij werd leraar aan het ‘Serafijns Seminarie’ te Slikgat (thans Langeweg) en wijdde zich aan de geschiedenisstudie. In die tijd publiceerde hij zijn eerste historische artikelen. Toen de R.K. Leergangen in 1918 te Tilburg gevestigd werden, ging hij daar geschiedenis studeren; hij behaalde in 1922 met lof de middelbare akte geschiedenis. In 1924 werd pater Placidus naar Breda overgeplaatst en met de zielzorg belast. Tegelijkertijd beoefende hij de lokale en regionale geschiedschrijving.

* Aan deze bijdrage werkten mee dr. F.A. Brekelmans, W.J.P. van de Corput, J.M.F. Ijsseling en drs. C.Th. Lohmann.

Zo kwam hij in aanraking met de Bredase stadsarchivaris dr. J.F. Corstens en A. Hallema. Het Bredase archief werd al gauw een tweede tehuis voor hem. Ook leerde hij de latere prof. dr. L.G.J. Verberne kennen, die toen nog conrector aan het Bredase Onze Lieve Vrouwe Lyceum was. Nadat in 1948 “De Oranjeboom” was opgericht, werd pater Placidus behalve bestuurslid ook lid van de redactiecommissie. Hij was zeer actief op het terrein van de ledenwerving, terwijl van zijn hand tien bijdragen in het jaarboek van “De Oranjeboom” verschenen. Placidus werkte mee aan *De geschiedenis van Breda*, waarvan het eerste deel in 1952 verscheen.²

Mr. F.F.X. Cerutti (1915-1970) behaalde aan het Onze Lieve Vrouwe Lyceum in Breda het diploma Gymnasium-A en studeerde rechten aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, waar hij in 1939 het doctoraal examen aflegde. Door zijn grote belangstelling voor de Bredase geschiedenis en zijn veelvuldige bezoeken aan het Bredase gemeentearchief kwam hij in contact met dr. D. Th. Enklaar, dr. L.G.J. Verberne en pater Placidus. In 1941 werd Cerutti, die inmiddels in 's-Gravenhage op het ministerie van Landbouw werkzaam was, door de *Commissie voor het Geschiedenisboek van Breda* benaderd om enkele bijdragen te leveren voor de te schrijven stadsgeschiedenis. In 1956 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar in het agrarisch recht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, een benoeming die in 1958 in een gewoon hoogleraarschap werd omgezet. Toen in 1947 de oprichting van de Geschied- en Oudheidkundige Kring “De Oranjeboom” werd voorbereid, werd Cerutti lid van het voorlopige werkcomité. Na de oprichting van “De Oranjeboom” bleef Cerutti tot 1951 lid van het bestuur.³

De Friese onderwijzer A. Hallema (1893-1973) werd in 1922 als onderwijzer en groepsleider aangesteld aan de Tuchtsschool voor jongens te Ginneken. Hallema had een grote historische belangstelling en publiceerde zeer veel.⁴ Hij stond op zeer goede voet met pater Placidus en stond in nauw contact met de andere Bredase historici. Het is daarom niet verwonderlijk dat Hallema nauw bij oprichting van “De Oranjeboom” werd betrokken. De grote verdiensten van Hallema lagen niet zozeer in de wetenschappelijke, maar meer in de journalistieke sfeer, *waardoor hij de historie populair maakte in brede lagen der bevolking. Daarnaast heeft hij menig thema, voor velen onbekend, onder de aandacht der vakhistorici gebracht.*⁵

De vaandeldrager van “De Oranjeboom” werd dr. L.G.J. Verberne (1889-1956), die in 1947 tot hoogleraar aan de Katholieke Economische Hogeschool in Tilburg was benoemd.⁶ Hij gaf aan “De Oranjeboom” in de prille beginfase het prestige dat nodig was om zich een eigen plaats naast de andere historische verenigingen te verwerven. Verberne werd de eerste voorzitter van “De Oranjeboom”, terwijl de gemeentearchivaris van Breda, drs. P. Scherfft (1916), de eerste secretaris werd. De nauwe verbondenheid met het stadsarchief zou vijftig jaar blijven bestaan. Drukke werkzaamheden noodzaakten Verberne in 1949 zijn voorzitterschap van “De Oranjeboom” neer te leggen. Voor zijn grote verdiensten werd hij tot erelid van de vereniging benoemd.

Drs. P. Scherfft was sedert 1946 gemeentearchivaris van Breda. Hij had in Leiden klassieke talen gestudeerd en daarna als stagiaire aan het rijksarchief in Noord-Brabant een opleiding tot archivaris gevolgd. Tijdens de eerste jaren van “De Oranjeboom” was Scherfft de spil waarom de vereniging draaide. Hij heeft een grote

invloed uitgeoefend op de opzet en de uitvoering van het jaarboek. Door zijn grote betrokkenheid bij “De Oranjeboom” en zijn persoonlijkheid wist hij de bestuursleden tot een goede onderlinge samenwerking te brengen en was hij de verbindende schakel van de redactiecommissie met de auteurs van het jaarboek.⁷ In 1954 werd hij tot rijksarchivaris in Zeeland benoemd, waardoor er een einde aan zijn activiteiten voor “De Oranjeboom” kwam. Voor zijn grote verdiensten voor “De Oranjeboom” werd drs. P. Scherft tot erelid van de vereniging benoemd.⁸

1. Pater Placidus O.M. Cap., de initiatiefnemer tot de oprichting van de “De Oranjeboom”. Portret, 1958.

Scherft werd als gemeentearchivaris door drs. C.Th. Lohmann (1918) opgevolgd. Op 1 januari 1957 werd Lohmann archivaris van het Streekarchivariaat “De Markkant” in Etten-Leur; in Breda werd hij als gemeentearchivaris door drs. F.A. Brekelmans opgevolgd. Aan Lohmann komt de eer toe het langst zittende bestuurslid van “De Oranjeboom” te zijn. Van 1954 tot 1957 was hij secretaris van “De Oranjeboom”, daarna tot 1960 gewoon bestuurslid, waarna hij in 1960 vice-voorzitter werd. Deze functie bekleedt hij tot op de huidige dag. Daarnaast was hij van 1959 tot 1993 lid van de redactie van het jaarboek, waarin bovendien verscheidene publicaties van zijn hand verschenen.⁹ Zijn grote verdiensten voor de vereniging kregen zeer terechte erkenning, toen hij in 1993 tot erelid werd benoemd.

Onverbrekelijk met het ontstaan en voortbestaan van “De Oranjeboom” is dr. F.A. Brekelmans (1917) verbonden. Hij was afkomstig uit Princenhage en was

al vroeg een trouw bezoeker van het Bredase gemeentearchief. Daar leerde hij de kerngroep van de Bredase historici kennen, die hem in hun kring opnamen. Reeds in de jaren 1937-1939 volgde hij de opleiding tot archivaris aan het rijksarchief te 's-Hertogenbosch. Na werkzaam te zijn geweest op de gemeentesecretarieën te Ginneken en te Klundert was hij enige tijd aan het gemeentearchief te Made verbonden. Na zijn rechtenstudie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen behaalde hij in 1954 het diploma hoger archiefambtenaar. In 1965 promoveerde hij op het proefschrift *De Belgische enclaves in Nederland* tot doctor in de rechtsgeleerdheid.

In 1957 werd hij benoemd tot gemeentearchivaris van Breda, een functie die hij tot zijn pensionering in 1982 zou blijven vervullen. Brekelmans was nauw bij de oprichting van "De Oranjeboom" betrokken en maakte vele jaren deel van het bestuur uit. Voor zijn grote verdiensten werd Brekelmans in 1984 tot erelid van "De Oranjeboom" benoemd.

De oprichting

De werkgroep, die zich *Voorlopig Werkcomité* noemde, stond onder voorzitterschap van Verberne. Op voorstel van pater Placidus werd als naam voor de nieuwe vereniging *De Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"* gekozen.¹⁰ De naam "De Oranjeboom" was ontleend aan de rederij-kerskamer met dezelfde naam, die ten tijde van René van Châlon bestond. Volgens Verberne gaf de naam tevens de verbondenheid van Breda en de Baronie met het Huis van Oranje-Nassau aan. De naam van de vereniging werd tot uitdrukking gebracht in een vignet dat door Vic. van Schoonhoven van Beurden ontworpen werd en dat nog steeds op de band van het jaarboek is weergegeven. In het vignet werd het devies *Ex arbore fructus* (Uit de boom komt de vrucht voort) verwerkt.¹¹ Dit devies was ontleend aan A.J.L. baron van den Bogaerde van ter Brugge (1787 - 1855), die van 1830 tot 1842 gouverneur van Noord-Brabant was en de grondlegger van de verzamelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant en van het kasteel Heeswijk geweest is.

Teneinde een zo groot mogelijk draagvlak voor de nieuwe vereniging te krijgen werd contact gezocht met de vereniging "Stedelijk Museum voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Breda". Deze vereniging was op 29 november 1902 opgericht en had, althans volgens Verberne en de zijnen, dezelfde doelstellingen als "De Oranjeboom". Van een samengaan van beide verenigingen kwam voorlopig weinig terecht, omdat het "Stedelijk Museum" eerst het oordeel van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant over "De Oranjeboom" wilde afwachten. De werkelijke reden was volgens het *Voorlopig Werkcomité* de angst van het "Stedelijk Museum" door "De Oranjeboom" overvleugeld te worden.¹² Een en ander verhinderde niet dat er een goede samenwerking tussen het "Stedelijk Museum" en "De Oranjeboom" ontstond en de conservatrice, mw. J.H.H. Houwing, in 1948 penningmeester van "De Oranjeboom" werd. Gedurende het gehele jaar 1948 vonden er tussen de besturen van het "Stedelijk Museum" en "De Oranjeboom" besprekingen plaats om tot een fusie te komen. Er

was zelfs al een naam voor de nieuwe vereniging bedacht: *Vereeniging voor Geschiedenis en Kunst te Breda*.¹³ Ondanks alle goede wil kwam een fusie niet tot stand. Voor het bestuur van “De Oranjeboom” was de schuld daarvan duidelijk. *De besprekingen met het bestuur van de vereniging “Stedelijk Museum voor geschiedenis en oudheidkunde” te Breda over het aangaan van een fusie werden door dat bestuur afgebroken. Naar onze mening heeft dat geleid tot een verbroekeling van krachten en dus tot een ongezone toestand, welke consequenties geheel voor rekening komen van het Stedelijk Museum!*¹⁴

Nadat het *Voorlopig Werkcomité* de ontwerp-statuten had vastgesteld, werd eind 1947 een perscommuniqué uitgegeven en op 29 december 1947 om 15.00 uur in het gemeentearchief een persconferentie gehouden, waar Verberne de doelstellingen van de nieuwe vereniging nader toelichtte. Hoewel het *Voorlopig Werkcomité* ontevreden was over de opkomst op deze persconferentie, liet het dagblad *De Stem* het in ieder geval niet afweten. De volgende dag werd op de voorpagina van de oprichting van “De Oranjeboom” uitvoerig verslag gedaan. Nadrukkelijk werd vermeld dat de vereniging niet alleen voor vakhistorici bestemd was, maar ook voor amateurs. Ter verduidelijking van dat laatste schreef de krant: *De medewerking van deze amateurs is zelfs wenselijk, omdat zij dikwijls met ontdekkingen op oudheidkundig gebied voor de dag komen, die de vakman verbazen.* Een van de lezers van *De Stem* die ogenblikkelijk op dit bericht reageerde was de pastoor W.J.C. Binck uit Alphen, die voorzitter van Brabants Heem was. Hij stuurde dezelfde dag nog een brief naar “De Oranjeboom”, waarin hij om nadere inlichtingen vroeg. Binck schreef in zijn brief onder meer: *Op het eerste zicht vind ik het enorm jammer, dat u niet een heemkundigen kring hebt opgericht, de natuurhistorici hebben toch ook recht op erkenning en ik zie niemand hunner in uw combinatie opgenomen. Met historie alleen komen we er niet in N.Br.*¹⁵ Verder wees Binck erop dat de Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant, prof. dr. J.E. de Quay, ernaar streefde een betere samenwerking tussen het Provinciaal Genootschap, Heemschut en Brabants Heem te realiseren. Voor alle duidelijkheid vervolgde Binck met: *Laat me eens weten, of de Oranjeboom ook aansluit bij Brabant's Heem, of dat - wat ik niet verhoop - een nieuwe concurrent op ons pad is verschenen!*¹⁶ Verberne antwoordde al op 2 januari 1948. Nadat hij eerst zijn positieve houding ten opzichte van de heemkunde naar voren had gebracht, vervolgde Verberne met: *Ter zake: de bedoeling van “De Oranjeboom” is geenszins als concurrent op te treden van uw Brabant's Heem: U kunt ten volle gerust zijn. Onze doelstelling immers ligt geheel anders. Laat ik het maar zo simpel mogelijk zeggen: voor uw heemkundige beweging is de geschiedkundige kennis van secundair belang, terwijl zij voor “De Oranjeboom” primair en schier monopolistisch is. Zeker, in heemkundige kringen bestaat historische belangstelling, gelukkig!, echter, voor zover die belangstelling zuiver heemkundig is, blijft zij van een andere geaardheid dan die van de historici.*¹⁷ Hoewel Verberne binnenskamers de geschiedbeoefening door de heemkundeverenigingen als dilettantisch had afgedaan, werd toch tot samenwerking met een heemkundekring in Breda, waarvan toen de oprichting overwogen werd, besloten. Daartoe werd contact onderhouden met W. de Bruijn, secretaris van de Katholieke Onderwijzersbond te Breda, die een heemkundekring van de grond probeerde te krijgen. Vanuit de optiek van het bestuur van “De Oranjeboom” kon het zo de geschiedbeoefening door de heemkundekring in de goede banen leiden, zonder daarbij het gevaar te lopen een vertegenwoordiger van de heemkundekring in het bestuur

van “De Oranjeboom” te krijgen. In 1949 werd “De Oranjeboom” lid van de bond Heemschut om het heemkundige werk in de Baronie ingang te doen vinden.

Met het Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant wist “De Oranjeboom” snel een goede verstandhouding te krijgen. Pastoor Aug. C.J. Commissaris uit Oosterhout, die voorzitter van het Provinciaal Genootschap was geworden, schreef “De Oranjeboom” dat hij veel van een goede samenwerking verwachtte. De Oosterhoutse pastoor liet het niet bij woorden alleen en gaf zich gelijk als lid van “De Oranjeboom” op.

Op 17 januari 1948 vond de eerste openbare bijeenkomst van “De Oranjeboom” in de receptiezaal van het Bredase stadhuis plaats. Tijdens die bijeenkomst lichtte Verberne het doel van de nieuwe vereniging toe.

De volgende stap was het bijeenroepen van een algemene ledenvergadering om de statuten vast te stellen. De ledenwerving was inmiddels in gang gezet; er waren vierhonderd uitnodigingen verstuurd waarop van ongeveer een derde positieve reacties werden ontvangen. Van de gemeente Breda werd een startsubsidie van f 200,- ontvangen.

De eerste algemene ledenvergadering werd op 28 februari 1948 gehouden; de statuten werden zonder grote problemen aangenomen.

Daarin was onder meer bepaald:

1. *De vereniging draagt de naam “De Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda “De Oranjeboom” en is gevestigd in Breda.*
2. *Zij heeft tot doel de studie en de bevordering der kennis van het verleden van de stad en het land van Breda.*
3. *Zij tracht dit doel te bereiken door:*
 - a. *het uitgeven of doen uitgeven van een jaarboek en andere publicaties;*
 - b. *het vormen van een bibliotheek in overleg en in samenwerking met bestaande bibliotheken;*
 - c. *het houden van lezingen en excursies;*
 - d. *het bevorderen van de oprichting en het instandhouden van werkverbanden;*
 - e. *alle andere wettige middelen.*¹⁸

De vereniging kende naast gewone leden en ereleden ook belangstellende leden. Deze laatste groep mocht wel aan alle verenigingsactiviteiten deelnemen, maar bleef verstoken van het jaarboek. Daar stond tegenover dat zij een lagere contributie betaalde dan de gewone leden. Na die eerste algemene ledenvergadering werd door drs. P. Scherft een lezing gehouden met als titel *De heren van Breda in de Bourgondisch-Habsburgse tijd*.¹⁹

Onmiddellijk na de oprichting van “De Oranjeboom” werd naar de daarvoor in aanmerking komende gemeenten een verzoek om subsidie gestuurd. Bij die subsidieaanvragen werd als norm gesteld dat de gemeenten 1 cent per inwoner zouden bijdragen. Het resultaat van de verzoeken om subsidie was vooralsnog weinig hoopgevend maar er kwam verbetering. Tot de eerste gemeenten die met Breda aan “De Oranjeboom” een subsidie verleenden, behoorden Dongen, Teteringen, Oosterhout en Gilze en Rijen.²⁰ In de loop der jaren verbeterde de situatie zich met als resultaat

dat uiteindelijk door zeventien gemeenten aan “De Oranjeboom” een jaarlijkse subsidie toegekend werd.

Nadat tijdens de eerste algemene ledenvergadering de statuten waren vastgesteld, moesten deze volgens de Wet op vereniging en vergadering van 1855 koninklijk goedgekeurd worden, wilde de vereniging als rechtspersoon erkend worden. Het verzoek daartoe werd door Verberne en Scherft ingediend en zag er als volgt uit:

Aan Hare Majesteit de Koningin.

Geven met diepste eerbied te kennen de ondergetekenden, zich noemende het bestuur van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda “De Oranjeboom”:

*Prof.Dr. L.G.J. Verberne, voorzitter,
P. Scherft, secretaris, Gemeente-archief Breda,
F.A. Brekelmans,
Mr. F.F.X. Cerutti,
A. Hallema,
H. Kunst,
Dr. J.L.M. de Lepper,
L. Merkelbach van Enkhuizen pr.,
Pater Placidus O.M. Cap.,
J.J. Werz.*

Dat bovengenoemde vereniging is opgericht op 1 Januari 1948;

Dat haar statuten zijn vastgesteld op de Alg. Ledenvergadering van 28 Februari 1948;

*Dat de vereniging gaarne Uwer Majesteits goedkeuring van deze statuten zou verwerven;
Redenen waarom zij bij dezen Uwe Majesteit doen toekomen een afschrift der statuten,
benevens een uittreksel uit de notulen der Ledenvergadering, waaruit de vaststelling ervan
blijkt, met het eerbiedig verzoek te overwegen of Uwe Majesteit Hare goedkeuring aan die
statuten kan verlenen.*

't Welk doende,

Breda, 1 Juli 1948²¹

Zonder kosten ging dat niet want er moest f 50,- aan zegelrechten betaald worden. De koninklijke goedkeuring werd bij Koninklijk Besluit nr. 48 op 9 mei 1949 verkregen.²² De statuten werden op donderdag 8 september onder nr. 1116 in het bijvoegsel van de Nederlandse Staatscourant gepubliceerd. Opmerkelijk is dat de vereniging zelf 28 februari 1948 als oprichtingsdatum hanteert.²³ Op 31 december 1948 telde de vereniging 200 gewone leden en 19 belangstellende leden. De toekomstverwachtingen waren goed.

Toen op 26 juli 1976 het relevante gedeelte van het nieuwe Burgerlijk Wetboek van kracht werd, moesten om de volledige rechtsbevoegdheid te behouden de statuten in een notariële akte opgenomen zijn. Tijdens de Algemene

Ledenvergadering van 19 april 1979 werden met algemene stemmen de statuten opnieuw vastgesteld; met uitzondering van enkele redactionele wijzigingen werden de statuten niet veranderd. De akte werd op 29 juni 1979 voor notaris W.A.A.M.M. van Vlokhoven gepasseerd.²⁴ Als uitvloeisel van het nieuwe verenigingsrecht werd “De Oranjeboom” op 28 augustus 1979 bij de Kamer van Koophandel te Breda ingeschreven.

Met het opstellen van een huishoudelijk reglement waren in 1948 Cerutti en Brekelmans belast. Omdat het reglement van de statuten afgeleid was, kon daarmee pas eind 1949 goed worden aangevangen. Het was allemaal ingewikkelder dan het leek, zodat het huishoudelijk reglement pas in 1954 gereed was.²⁵ Veel nadeel heeft dat niet opgeleverd, want binnen de vereniging heerste een grote eensgezindheid over de gang van zaken, waardoor ernstige meningsverschillen uitbleven.

2. Prof.dr. L.G.J. Verberne, de eerste voorzitter van “De Oranjeboom”. Portret, ca. 1955.

Bestuur, redactiecommissie en ledenbestand

Bestuur

In november 1948 bedankte mw. J.H.H. Houwing wegens drukke werkzaamheden als penningmeester. De werkelijke reden was vermoedelijk het mislukken van een fusie tussen het “Stedelijk Museum” en “De Oranjeboom”, want veel werk kan zij niet gehad hebben gezien het weinige geld dat in “De Oranjeboom” toen omging. Haar plaats werd ingenomen door mw. J.D.J. van Ketwich, die vanaf de algemene ledenvergadering van 1949 tot haar overlijden op 6 december 1951 penningmeester zou blijven.²⁶ In 1949 trad ook Verberne als voorzitter af; hij werd door mr. J.W. Bosch opgevolgd. In 1949 werd de burgemeester van Oosterhout, F.A.J. van Oers, bestuurslid. Zijn lidmaatschap zal ongetwijfeld de toekenning van de gemeentelijke subsidie van Oosterhout en andere gemeenten hebben bevorderd.

Het bestuur bestond aanvankelijk uit elf tot twaalf personen. Hierdoor kon het

zich de eerste jaren de luxe van een tweede secretaris en een tweede penningmeester veroorloven.²⁷ Er werd naar gestreefd om niet alleen uit Breda, maar ook uit de omliggende gemeenten bestuursleden aan te trekken. Volgens de statuten moet minstens een derde van de bestuursleden in de gemeente Breda woonachtig zijn en minstens een derde gedeelte in een van de gemeenten van de voormalige Baronie van Breda. Het aantrekken van nieuwe bestuursleden was geen eenvoudige zaak en bracht in 1972 tijdens de Algemene Ledenvergadering de toenmalige voorzitter drs. Y.P.W. van der Werff tot de volgende ontboezeming: *Het blijkt daarenboven de laatste jaren bijzonder moeilijk personen te vinden, die bereid zijn en geschikt lijken voor de vervulling van bestuursfuncties. Dat is niet alleen bij onze historische Kring; de vraag blijft of die willen deelnemen in het werk. Zolang zij zich niet melden of aansluiten blijft het woord "participanten in brede kring" slechts loze prietpraat. De kring van auteurs en individuele beoefenaars en de door hen geproduceerde teksten loopt ook niet op.*²⁸ De werkelijke situatie was toen nog niet zo somber als Van der Werff deed voorkomen.²⁹ Tot aan het begin van de jaren negentig bleef het bestuur uit elf tot twaalf personen bestaan. Daarna werd het steeds moeilijker om aftredende bestuursleden te vervangen, zodat in 1997 het bestuur uit zeven personen bestond. Gedurende zijn bestaan zijn elf vrouwen lid van het bestuur of de redactiecommissie geweest. Het secretariaat van "De Oranjeboom" bleef tot 1993 op het gemeentearchief gevestigd, wat niet verwonderlijk is omdat de gemeentearchivaris van 1948-1954 en van 1958-1994 tevens secretaris van "De Oranjeboom" was. Een aantal belangrijke secretariaatswerkzaamheden, zoals de ledenadministratie en de verzending van de jaarboeken buiten de regio Breda, werd tot 1998 mede door het Bredase gemeentearchief verzorgd.³⁰ Daarbij onderscheidde zich vanaf 1979 vooral A.L.J. Verschuuren, medewerker van het Bredase gemeentearchief.

Redactiecommissie

Sinds het ontstaan van "De Oranjeboom" heeft de redactiecommissie haar werkzaamheden vanuit het gemeentearchief verricht. De gemeentearchivaris was veelal tevens secretaris van de redactiecommissie. Nadat Brekelmans in 1982 als gemeentearchivaris vanwege zijn pensionering was teruggetreden, werd hij voorzitter van de redactiecommissie. De redactiecommissie verzamelde de kopij en besprak en beoordeelde de aangeboden bijdragen. De secretaris van de redactiecommissie onderhield het contact met de drukkerij.

De volgende personen zijn voorzitter, secretaris of lid van de redactiecommissie geweest:

Mr. M.W. van Boven (secretaris)	1983-1987
Dr.F.A. Brekelmans (secretaris, voorzitter, lid)	1956-1990
Dr. C.J.M. Brok (lid, voorzitter)	1969-1995
Drs. M.J.M. Duijghuisen (secretaris, voorzitter)	1991-1998
Mw. drs. C. van Gulik (beeldredactie)	1991-1996
Drs. G.R.M. van den Eijnde	1996-1998
A. Hallema	1948-1973
G.W.G. van der Heijden (secretaris, beeldredactie)	1997-1998

Drs. F.J. Hulst	1995-1998
Dr. W. Klinkert	1990-1998
Mgr. Dr. J.L.M. de Lepper	1948-1982
Drs. C.Th. Lohmann	1958-1993
Dr. P.B.A. Melief	1958-1989
L.M.W.J.M. Merkelbach van Enkhuizen	1948-1952
Dr. H.A. Muntjewerff	1990-1998
Pater Placidus O.M. Cap.	1948-1959
Drs. P. Scherft	1948-1954
Dr.P.M. Toebak (secretaris, lid)	1988-1994
Prof. dr. L.G.J. Verberne	1948-1950
Drs. Y.P.W. van der Werff	1954-1957
J.J. Werz	1948-1957
Drs. R.J. Wols	1986-1989
J.M.F. IJsseling	1988-1998

Ledenbestand

De schatting van het bestuur bij de oprichting was dat “De Oranjeboom” binnen een paar jaar vijf tot zeshonderd leden zou tellen.³¹

Op 26 maart 1956 kopte De Stem: *De Oranjeboom nadert snel de 500 leden*. Zoals bij veel verenigingen werd ook “De Oranjeboom” geplaagd door het verschijnsel dat sommige leden ondanks verschillende aanmaningen hun contributie niet betaalden. In het jaarverslag over 1951 schreef de toenmalige secretaris: *Het voorkomen van wanbetaling, dat sedert de oprichting van “De Oranjeboom” een belangrijke rol speelt, is wel onaangenaam en is in veel gevallen onbegrijpelijk, maar het is blijkbaar een factor van het in het vorige jaarverslag genoemde consolidatieproces en als zodanig onontkoombaar*.³² De ledenwerving bleef voortdurend een punt van grote zorg voor het bestuur en er werden verschillende acties opgezet. Zo werd in 1953 een ledenwerfactie opgezet waarbij gewone leden die een nieuw gewoon lid, of belangstellend lid aanbrachten een restitutie kregen van respectievelijk f 5,- en f 2,50. Om ‘belangenverstrengeling’ te voorkomen waren bestuursleden en hun huisgenoten van deelname aan de actie uitgesloten.³³ De actie was zo succesvol dat zij in 1954 werd voortgezet.

Een nieuwe wervingsactie volgde in 1976, toen een speciale ‘Kommissie Propaganda Oranjeboom’ werd ingesteld. De commissie had de opdracht plannen te ontwikkelen die tot een toename van het aantal leden van “De Oranjeboom” zouden leiden. Op 16 november 1977 kwam de commissie met een tussenrapportage met als titel *Eindverslag op de voorbereidende periode van de Kommissie Propaganda Oranjeboom waarin opgenomen suggesties, ideeën enz. voor de verdere stimulering geschiedbeoefening in West-Brabant in concreto: uitbreiding ledenbestand Geschied- en Oudheidkundige Kring De Oranjeboom*.³⁴ Tijdens haar werkzaamheden richtte de commissie haar aandacht steeds meer op de inhoudelijke aspecten van de regionale geschiedbeoefening. Dat leidde ertoe dat op 31 augustus 1979 buiten “De Oranjeboom” de zelfstandige werkgroep *Historisch Contact West-Brabant*, werd opgericht.³⁵ Zo kreeg het bestuur van “De Oranjeboom” op 16 oktober 1979 een brief van de *Propagandagroep*

Oranjeboom en het *Historisch Kontakt West-Brabant* waarin de gang van zaken nader werd toegelicht.³⁶ De Propagandagroep bood aan haar activiteiten voor “De Oranjeboom” voort te zetten. Ondanks alle goede bedoelingen bleef een spectaculaire toename van het aantal leden uit.

3. Dr. P. Scherft, erelid van “De Oranjeboom”.
Portret, ca. 1950.

Op 10 april 1982 stuurde de secretaris van “De Oranjeboom”, dr. F.A. Brekelmans, een brief naar de leden waarin hij blijk gaf van zijn verontrusting over de zorgelijke ontwikkelingen van het ledenbestand en de daarmee samenhangende financiële positie van de vereniging: *Sedert enkele jaren vertoont ons ledental een zorgelijke daling. Telde de Vereniging rond 1970 nog bijna 700 leden, per 1 januari 1982 is dit aantal gedaald tot 535, waarvan slechts 450 gewone leden (die f 25,- contributie per jaar betalen). Die daling heeft erg veel gevolgen voor de financiën van onze Vereniging, die steeds inkrimpen, terwijl de kosten van het Jaarboek - onze voornaamste activiteit - juist hoger worden.*

Daarbij komt nog, dat de subsidies van de stad Breda en de Baroniegemeenten (met omliggende Nassause heerlijkheden) niet meer stijgen en in enkele gevallen zelfs geheel vervallen.

*Een en ander vervult ons met grote zorg, omdat het voortbestaan van De Oranjeboom erdoor in het geding kan komen.*³⁷

Het dagblad *De Stem* was de ongerustheid van Brekelmans niet ontgaan, want op 28 april 1982 meldde de krant: *Voortbestaan van De Oranjeboom bedreigd. Tegen de dreigende ontreddering, zo schreef De Stem, bestaat volgens Brekelmans maar één remedie: toename van het aantal leden.*

De oproep van Brekelmans had succes. Een speciale wervingsactie, krachtig opgezet voor de secretaris mr. M.W. van Boven, deed in 1987 het aantal leden opnieuw toenemen, daarna volgde een terugval. Gedurende zijn bestaan was het ledenverloop bij “De Oranjeboom” zoals hierna is weergegeven:

Verloop ledenbestand

Peildata	GL	BL	Peildata	GL	BL
31-12-48	200	10	31-12-73	493	154
31-12-49	320	15	31-12-74	491	150
31-12-50	326	27	31-12-75	489	149
31-12-51	350	36	31-12-76	494	149
31-12-52	354	39	31-12-77	487	135
31-12-53	367	46	31-12-78	501	129
31-12-54	374	69	31-12-79	498	105
31-12-55	387	95	31-12-80	504	98
31-12-56	394	106	31-12-81	468	83
31-12-57	367	99	31-12-82	464	87
31-12-58	369	109	31-12-83	504	94
31-12-59	379	112	31-12-84	515	99
31-12-60	374	97	31-12-85	504	98
31-12-61	420	113	31-12-86	621	97
31-12-62	442	113	31-12-87	629	96
31-12-63	442	110	31-12-88	610	90
31-12-64	434	107	31-12-89	563	82
31-12-65	449	109	31-12-90	535	75
31-12-66	464	139	31-12-91	520	83
31-12-67	491	122	31-12-92	533	73
31-12-68	477	136	31-12-93	496	66
31-12-69	480	137	31-12-94	500	61
31-12-70	501	146	31-12-95	476	60
31-12-71	504	154	31-12-96	452	60
31-12-72	478	153	31-12-97	440	56

Opmerking: GL en BL betekenen respectievelijk Gewone Leden en Belangstellende Leden.

Het jaarboek

Het uitgeven van het jaarboek dat hoofdzakelijk uit wetenschappelijke bijdragen over Breda en de Baronie bestond, was de belangrijkste activiteit van “De Oranjeboom”. Voor de samenstelling van het jaarboek was een redactiecommissie ingesteld. Voorzitter van de redactiecommissie was Verberne, terwijl drs. P. Scherft de secretaris was. De andere redactieleden waren Hallema, Merkelbach, De Lepper, Placidus en Werz. Vanaf het eerste jaarboek tot 1997 vervulde de gemeentearchivaris van Breda met uitzondering van de jaren 1854-1957 de functie van secretaris van de redactiecommissie.³⁸ De publicatie van het eerste jaarboek verliep niet zonder moei-

te, omdat er nog geen geld beschikbaar was. Namens het bestuur stuurde daarom Scherft op 22 september 1948 de volgende brief naar het College van Burgemeester en Wethouders in Breda: *Op de 19e Juli van dit jaar deed het bestuur van "De Oranjeboom" aan de Raad der Gemeente Breda een verzoekschrift toekomen voor een subsidie ten behoeve van de eerste jaargang van het door onze vereniging uit te geven jaarboek. Ter nadere toelichting moge ik hieraan het volgende toevoegen.*

De opbrengsten van de contributies der leden, ten getale van 140 à 150, zijn bij lange na niet voldoende om de onkosten van de uitgave in een oplaat van 500 exemplaren te dekken. Die kosten zullen circa 1500 gulden bedragen. Het risico van de uitgave kan onze kas niet dragen, zodat de uitgave alleen mogelijk zou zijn als wij in deze verzekerd zouden zijn van de Steun der Gemeente Breda, benevens die van de andere gemeenten in de baronie, tot wie door ons een dergelijk verzoek is gericht.

De stand van zaken is nu zo, dat van de gemeenten, die tot op heden geantwoord hebben, nog geen de subsidie heeft toegestaan. Aan de andere kant zal binnenkort de beslissing moeten vallen of de uitgave dit jaar nog door kan gaan, daar met het vervaardigen van het boekje minstens drie maanden gemoeid zijn.

Het jaarboekje zal alleen verkrijgbaar zijn voor gewone leden, die f 5,- contributie betalen. Indien uit de kas van de vereniging f 250,- betaald wordt, zal er nog een risico van f 250,- te dragen zijn. Wij kunnen niet schatten hoe groot de aantrekkingskracht van het boekje zal zijn, maar indien wij er 250 nieuwe leden door krijgen, zijn de onkosten goed gemaakt.

Het getal van 250 nieuwe leden moge U wellicht veel toeschijnen, maar het totaal aantal leden - 400 - komt overeen met dat van de kring "De Ghulden Roos" te Roosendaal. Het wil ons voorkomen, dat ook voor onze vereniging zulk een belangstelling moet op te wekken zijn, wanneer zij toont dat zij inderdaad iets van blijvende waarde wil en kan geven.

Onze vereniging zou met een groter aantal leden zijn begonnen en hun nog meer kunnen geven, wanneer een fusie met het Stedelijk Museum tot stand was gekomen, zoals aanvankelijk in de bedoeling had gelegen. Die opzet is op niets uitgelopen, daar het Museum, een gevestigde vereniging, er niets voor voelde om het risico mede te dragen, waarvan hier sprake was.

Dat bezwaar werd door ons als redelijk gevoeld, hoewel het onze eigen positie zwakker maakte en hoewel daardoor een zonderlinge concurrentie is ontstaan.

Nauwelijks had bijv. de Oranjeboom een excursie naar Diest gehad, of het Museum organiseerde een excursie naar St. Truiden. Bij beide zag men voor een goed deel dezelfde personen, en samenwerking is, dank zij de overeenstemming in doelstelling, zeer goed mogelijk, getuige de gemeenschappelijke excursie naar Delft die een maand geleden is gehouden.

Aan een toekomstige samensmelting zullen onzerzijds geen hinderpalen in de weg worden gelegd, integendeel zij wordt door ons voor noodzakelijk gehouden en tevens als bereikbaar, wanneer de Oranjeboom levensvatbaarheid blijkt te hebben. Zij zal dan ook door ons zoveel mogelijk worden bevorderd.

Wel wetende hoe de geschiedenis van Breda en de Baronie U ter harte gaat meen ik met het bovenstaande U te hebben verduidelijkt om welke redenen wij Uw steun hebben ingeroepen.³⁹

Het resultaat was dat de gemeente Breda zich voor f 500,- garant stelde voor het geval dat de kosten van het jaarboek niet door de vereniging gedekt konden worden. De hierboven weergegeven brief geeft overigens een goed inzicht in de situatie en de bedoelingen van "De Oranjeboom" midden 1948.

De redactiecommissie ging vol overtuiging aan het werk met het resultaat dat eind 1948 het eerste jaarboek verscheen. Het jaarboek telde 151 pagina's, was bij de Bredase drukkerij N.V. v.h. Broese en Peereboom gedrukt en had de volgende inhoud:

Prof.dr. L.G.J. Verberne
P. Scherft
Mej. D.C.J. Mijnsen (†)
Mr. F.F.X. Cerutti
A. Hallema
Mr. A.R.M. Mommers
Pater Placidus O.M.Cap.
L. Merkelbach
van Enkhuizen

Ten geleide
De heren van Breda in de Bourgondisch-Habsburgse tijd
De magistraatsbibliotheek te Breda
De jaarbede in de heerlijkheid Breda
De Engels-hervormde gemeente te Breda gedurende de 17e eeuw
Rond de Bredase vrijheidsboom in 1793
Rombout Keldermans en het kasteel van Breda

Stichting van de heerlijkheid Dongen

Het jaarboek werd in de regionale pers in het algemeen goed ontvangen. Een enkele keer werd de vraag gesteld of het nu wel zo zinvol was naast de andere verenigingen die op historisch gebied werkzaam waren, een nieuwe vereniging met dezelfde doelstellingen op te richten. Niet alleen in de regionale, maar ook in de landelijke pers werd aandacht aan het jaarboek besteed. Zo schreef *Vrij Nederland* op 5 maart 1949: *Laat de titel op de rug van de band: Oranjeboom, Jaarboek 1948, u vooral niet doen denken dat deze uitgave iets met een bierbrouwerij te maken heeft. Het is het eerste deel van een (naar liefhebbers van geschiedenis mogen hopen: lange) reeks publicaties van de geschied- en oudheidkundige kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom". Deze naam was die van een Brabantse rederijderskamer, die ten tijde van René van Châlon bestond, en de herinnering aan de band van het land van de Oranjeboom komt in dit boek tot uitdrukking in een Frans gedicht op onze koninginnen, geschreven door Agis Rigord, conservateur-archiviste de la Ville d'Orange. De zeven opstellen in dit jaarboek, uiteraard alle betrekking hebbende op de geschiedenis van Breda en omgeving, zijn stuk voor stuk lezenswaard.*

Het jaarboek zou tot 1988 door Broese en Peereboom in Breda gedrukt worden, daarna werd uit technische en kostenoverwegingen de uitgave verzorgd door Drukkerij-Uitgeverij H. Gianotten B.V. in Tilburg.

Gezien de bescheiden financiële middelen van de vereniging werd in 1949 door het bestuur besloten geen honoraria voor bijdragen aan het jaarboek uit te keren.⁴⁰ Ondanks de precaire financiële positie werden twee exemplaren van het eerste jaarboek op kunstdrukpapier vervaardigd en aan Hare Majesteit koningin Juliana en Hare Koninklijke Hoogheid prinses Wilhelmina aangeboden.⁴¹ In 1964 werd voor de eerste keer ook een jaarboek aan HKH prinses Beatrix aangeboden.

Teneinde toch enige variatie in de uiterlijke vormgeving aan te brengen was besloten dat om de vijftien jaar de band van kleur zou veranderen. Achtereenvolgens waren dat bruin, blauw, rood en mosgroen. Vanaf het vierde jaarboek werden de samenstelling van het bestuur en de ledenlijst in het jaarboek opgenomen; de samenstelling van de redactie werd vanaf 1958 vermeld. De omvang van het jaarboek werd door de beschikbare hoeveelheid kopij en de financiële middelen bepaald; hij

varieerde, het voorwerk niet meegerekend, van 170 tot 220 pagina's. Een echte uitschieter was het jaarboek XV (1962) dat 357 pagina's telde. Teneinde de toegankelijkheid van de bijdragen in de jaarboeken te vergroten werd om de vijf jaar in het jaarboek van de verschenen bijdragen een register opgenomen.⁴² Het was de bedoeling dat de jaarboeken in hetzelfde kalenderjaar zouden verschijnen; in de praktijk verschenen de meeste jaarboeken in het eerste kwartaal van het daaropvolgende kalenderjaar. Gebrek aan kopij noodzaakte de redactiecommissie de jaarboeken XXXII en XXXIII (1979-80) in één band onder te brengen, het bleef gelukkig bij een éénmalige hapering. In totaal verschenen tot en met het vijftigste jaarboek 301 bijdragen. Het aantal auteurs, dat een of meerdere bijdragen leverde, bedraagt 130. De absolute koploper daarbij is dr. F.A. Brekelmans, die 49 bijdragen op zijn naam gebracht heeft.

Met een groot aantal instellingen en organisaties in Nederland (16), België (14) en Duitsland (3) werd ruilverkeer onderhouden. De publicaties die als tegenprestatie werden ontvangen, kregen een plaats in de eigen bibliotheek van "De Oranjeboom".⁴³ Met ingang van 1993 werd uit kostenoverwegingen het ruilverkeer tot zeven instellingen teruggebracht.

4. Dr. F.A. Brekelmans (l), erelid van "De Oranjeboom". Hier bij de aanbieding van de *Geschiedenis van Breda* deel II aan burgemeester W. Merckx, 1977.

De kosten van de verzending van de jaarboeken vormden mede een zware aanslag op het verenigingsbudget. Teneinde kosten te besparen werden de jaarboeken in Breda en omgeving door een aantal (bestuurs)leden persoonlijk bezorgd. Dat leverde in de jaren negentig al gauw een besparing van f 1500,- op jaarbasis op. Desondanks was de kostprijs van het jaarboek hoger dan de jaarlijkse contributie van de gewone leden. Zo lag de kostprijs van het jaarboek in de jaren 1993-1997 gemiddeld tussen de f 58,- en f 63,-, terwijl de contributie f 55,- was.

Hoewel vanaf het begin van de jaren tachtig binnen het bestuur en de redactie-commissie regelmatig de vraag aan de orde werd gesteld of het niet zinvol zou zijn om de uiterlijke verschijningsvorm van het jaarboek te wijzigen, werd er op enkele kleinigheden na, niets veranderd.⁴⁴ Binnen het bestuur leefde de overtuiging dat door de overgrote meerderheid van de leden de handhaving van de oorspronkelijke verschijningsvorm op hoge prijs werd gesteld.

Werkverbanden

Het *Voorlopig Werkcomité* van 1947 zag in het aangaan van werkverbanden met andere groeperingen of organisaties een goede mogelijkheid om de regionale geschiedschrijving te bevorderen. Daarbij was het wel zaak de eigen positie niet in gevaar te brengen. In de statuten was daarom over de werkverbanden bepaald:

Voor de studie der locale geschiedenis en van bijzondere onderwerpen kunnen werkverbanden worden opgericht onder leiding van een of meer gewone leden der vereniging.

De leiding brengt minstens eenmaal per jaar bij het bestuur der vereniging verslag uit over de voortgang van het onderzoek en de daartoe gebruikte middelen.

*Het werkverband kan een subsidie genieten uit de kas der vereniging.*⁴⁵

Een van de eerste werkverbanden was dat met de Heemkundige Kring Breda.⁴⁶ Zoals eerder werd aangegeven, werden er in dezelfde tijd dat de oprichting van “De Oranjeboom” plaatsvond, in Breda initiatieven ontwikkeld om tot de oprichting van een heemkundekring te komen. Er werd enige financiële steun gegeven en organisatorische bijstand geboden. Aanvankelijk werd er weinig vooruitgang geboekt zodat in het jaarverslag van 1949 werd opgemerkt: *Van de oprichting van een heemkundige kring, die zich zou aansluiten bij de “Stichting Brabants Heem”, waarvoor op de begroting f 25,- was uitgetrokken, is dit jaar niets gekomen, doordat er geen personen te vinden waren, die dat initiatief op zich konden nemen. Dit punt blijft echter de aandacht van het bestuur houden.*⁴⁷ Van het bestuur van “De Oranjeboom” werd F.A. Brekelmans lid van de groep die zich bezighield met het oprichten van de heemkundekring. Op 26 maart 1949 werd er met Brabants Heem een gesprek gevoerd over de oprichting van een heemkundekring in “De Oranjeboom”.⁴⁸ De feitelijke oprichting van de Heemkundige Kring Breda vond uiteindelijk op 3 september 1953 plaats.⁴⁹ De nieuwe heemkundekring was aanvankelijk alleen bij Brabants Heem aangesloten en telde op 26 december 1953 26 leden.⁵⁰ De eerste voorzitter was J.R.W. Sinnighe, secretaris was mevr. mr. C. Schijen-Opheij, terwijl kapelaan C. Kramer penningmeester

werd. Een van de leden van het eerste uur was F.A. Brekelmans. De leden van de heemkundekring betaalden boven op hun lidmaatschap aan “De Oranjeboom” f 2,50 per persoon aan de penningmeester van “De Oranjeboom”, die de financiële administratie van de heemkundekring onder zijn hoede kreeg.

Op 16 januari 1956 koos de Heemkundige Kring Breda tijdens een algemene ledenvergadering een nieuw bestuur; voorzitter werd drs. F.A. Brekelmans, terwijl mw. M.A. Vermeulen secretaris werd.⁵¹ Op dezelfde vergadering keurden de leden van de Heemkunde Kring Breda het huishoudelijk reglement goed.⁵²

Het eerste artikel van dit reglement luidde: *De Vereniging draagt de naam “Heemkundige Kring Breda”. Zij vormt een bij de Stichting “Brabants Heem” aangesloten werkverband van de “Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda, de Oranjeboom” aan wier statuten en huishoudelijk reglement zij is onderworpen. Zij is gevestigd te Breda.*⁵³ “De Oranjeboom” schreef daarover in zijn jaarverslag van 1956: *Zo werd de basis geschapen voor een zelfstandige werkzaamheid in contact met en onder supervisie van het bestuur van “De Oranjeboom”.*⁵⁴ In het jaarboek van “De Oranjeboom” werd vanaf 1956 het werkverband met de Heemkundige Kring Breda vermeld. Tot 1979 werden in het jaarboek de leden die tevens lid van de Heemkundige Kring Breda waren, met een sterretje aangeduid.

Brekelmans bleef zestien jaar voorzitter van de Heemkundige Kring Breda en werd op 10 december 1971 opgevolgd door J. van Dort.⁵⁵ Bij die gelegenheid hield Brekelmans een toespraak waarin hij op de ontwikkelingen binnen de heemkundekring inging.⁵⁶ De heemkundekring ontwikkelde zich daarna meer en meer onafhankelijk van “De Oranjeboom” en werd op 17 december 1978 geheel zelfstandig, tot grote spijt van voorzitter J. van Dort.⁵⁷ Dit betekende dat leden van de Heemkundige Kring Breda geen lid meer van “De Oranjeboom” hoefden te zijn. Het gevolg was een daling van het aantal leden, die in 1982 tot de eerder genoemde verontruste mededeling van Brekelmans geleid had. De vermelding in het jaarboek van “De Oranjeboom” dat met de kring een werkverband bestond, werd een dode letter. Vanaf 1984 werd de vermelding van het werkverband niet meer in het jaarboek van “De Oranjeboom” opgenomen. Een en ander stond een goede verhouding met de Heemkundige Kring Breda niet in de weg; er zijn nog steeds veel leden van “De Oranjeboom” tevens lid van de Heemkundige Kring Breda.

De andere werkverbanden die “De Oranjeboom” aanging, hadden niet zo’n sterke organisatorische binding en waren meer ad hoc-samenwerkingsverbanden. Zo nam “De Oranjeboom” deel aan de werkgroep Monumentenzorg, de werkgroep Stadsherstel en de Studiegroep 1940-1945.

De excursies

Een van de eerste activiteiten van het bestuur was het instellen van een excursiecommissie. Deze bestond uit F.A. Brekelmans, mw. J.H.H. Houwing en H. Kunst. De commissie ging met grote voortvarendheid aan het werk en organiseerde op 1 augustus 1948 een excursie naar Diest in België. De reis werd per bus gemaakt en de deelnamekosten bedroegen f 5,- per persoon; het ‘twaalf uurtje’ was daarbij niet in-

begrepen. Het gegeven dat de excursie zo kort na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond en de grens met België nog echt een hindernis was die genomen moest worden, blijkt uit de volgende opmerking in de convocatie: *Een collectief paspoort zal aangevraagd worden voor personen in de provincie Noord-Brabant, waarvoor de gegevens op onderstaand formulier moeten worden ingevuld. Leden buiten Breda dienen tevens een bewijs van politieke betrouwbaarheid te overleggen.*⁵⁸ De excursie was een groot succes en de deelnemers waren bijzonder enthousiast over de medewerking van de stadsarchivaris van Diest, G. van der Linden. Deze werd tijdens de excursie nog door de deelnemers tot erelid van “De Oranjeboom” benoemd. Een dergelijke beloning viel ook A.J.J.M. van Peer ten deel, toen hij “De Oranjeboom” op 18 augustus 1948 tijdens een excursie in Delft rondleidde. Deze excursie was overigens gezamenlijk met het “Stedelijk Museum” georganiseerd. Na de beide bovengenoemde verleningen van het erelidmaatschap werd met de toekenning daarvan voorzichtiger omgesprongen.

Aanvankelijk werden er jaarlijks drie excursies gehouden. Toen dat niet bleek vol te houden werd de frequentie naar twee teruggebracht.

Gedurende haar vijftigjarig bestaan organiseerde “De Oranjeboom” 108 excursies. Daarvan vonden er 73 in Nederland, 31 in België en 4 in Duitsland plaats.⁵⁹

De excursies werden door een speciale excursiecommissie georganiseerd. Van deze commissie zijn in de loop der jaren lid geweest: F.A. Brekelmans, mw. J.H.H. Houwing, H. Kunst, drs. P. Scherft, mw. M. Scherft-Van Anandel, mw. M.G.S. van der Werff-Knuttel, W.C.H. van Reede, dr. J.F.A.M. van Waesberghe, B.J.J. de Jong, mw. C. Bosch-Baudoin, mw. M.A. Vermeulen, mw. mr. J.J. Lamers, mw. T.J.A.M. von Seydlitz Kurzbach-Muller en jhr. L.E.D.S. van Bonninghausen tot Herinckhave.

In 1990 besloten Jhr. Van Bonninghausen en de dames Vermeulen en Von Seydlitz Kurzbach-Muller hun activiteiten voor de excursiecommissie te beëindigen. Het bestuur slaagde er niet in opvolgers te vinden en organiseerde de excursies toen maar zelf. De deelname aan de excursies bleef hoog, vooral de excursies naar België stonden in de belangstelling. Het aantal deelnemers bij excursies in Nederland schommelde rond de vijftig, terwijl naar België meestal zestig tot zeventig deelnemers meegingen. De excursie naar Dendermonde, die op 20 april 1998 werd gehouden, telde zelfs 78 deelnemers. Waren de deelnamekosten in 1948 nog f 5,- per persoon (zonder lunch), in 1998 bedroegen deze f 55,- per persoon (met lunch). Bij de excursies werd ervanuit gegaan dat deze kostendekkend moesten zijn, een streven dat in het algemeen bereikt werd.

Tijdens de excursies werden historische gebouwen, musea en tentoonstellingen bezocht. Stadswandelingen onder deskundige leiding stonden ook vaak op het programma. Een recent voorbeeld, de excursie naar Dendermonde (België) op 25 april 1998, volgt hieronder ter illustratie.

Vertrek per touringcar vanaf het NS-station Breda om 08.30 uur

10.00 uur: Aankomst in Dendermonde, koffiepauze

10.45 uur: Stadswandeling in Dendermonde met bezoek aan het Stadhuis, de O.L. Vrouwekerk en het St. Alexiusbegijnhof

13.00 uur:	<i>Koffietafel</i>
14.15 uur:	<i>Vertrek naar Laarne</i>
14.45 uur:	<i>Bezoek aan het kasteel van Laarne</i>
16.45 uur:	<i>Koffie/theepauze in Dendermonde</i>
17.30 uur:	<i>Terugkeer naar Breda</i>

De overige verenigingsactiviteiten

Bibliotheek

Volgens de statuten moest “De Oranjeboom” *in overleg en in samenwerking met bestaande bibliotheken* een eigen bibliotheek vormen. De boeken en tijdschriften daarvoor werden verkregen uit schenkingen en ruilverkeer met andere historische verenigingen en instellingen. Er werd een bibliothecaris aangesteld, terwijl de groeiende bibliotheek in 1954 bij het gemeentearchief van Breda werd ondergebracht. Bibliothecarissen van “De Oranjeboom” waren G.J. Rehm en verschillende medewerkers van het Bredase gemeentearchief. Vanaf 1985 wordt de bibliotheek door de bibliothecaris van het gemeentearchief Breda, ing. H.C.F. Bogaerts, beheerd. De bibliotheek van “De Oranjeboom” telde op 31 december 1997 ongeveer 2.250 banden. Dit bestand bestaat uit 250 monografieën, terwijl de rest bestaat uit jaarboeken van historische verenigingen of organisaties, jaargangen van historische tijdschriften en individuele bijdragen. De collectie bevat veel publicaties uit Belgisch Brabant. De boekwerken van de bibliotheek van “De Oranjeboom” kunnen door iedereen geraadpleegd worden maar zijn alleen aan de leden van “De Oranjeboom” uitleenbaar.

Lezingen

De jaarlijkse algemene ledenvergaderingen werden altijd met een lezing afgesloten. Daarnaast waren er afzonderlijke lezingen, die soms gezamenlijk met andere verenigingen gehouden werden. Tot 1998 werden door de Oranjeboom zeventig lezingen georganiseerd. Opvallende sprekers daarbij waren prof. dr. W. Asselbergs (Anton van Duinkerken), die op 5 april 1957 een voordracht hield met als titel *Het turfschip van Breda als poëtisch motief* en Antoon Coolen met de voordracht *Zuid* (28 januari 1958).⁶⁰ Na de algemene ledenvergadering op 17 juni 1997 hield de Bisschop van Breda, mgr. dr. M.P.M. Muskens een lezing met als titel *De kerk van de Friezen in Rome*.

Jeugdwerk

Teneinde de jeugd voor het verleden te interesseren werden verschillende fietstochten voor de middelbare schooljeugd langs historische monumenten in de Baronie georganiseerd. De eerste fietstocht werd in 1951 gehouden; de kosten bedroegen f 165,76. Over die fietstocht stond in het jaarverslag: *Actieve belangstelling werd van de jeugd van de middelbare-school leeftijd gevraagd op een jeugdfietstocht langs de mo-*

numenten van de Baronie op 14 en 15 Mei. Deze tochten waren voorbereid door een commissie bestaande uit de Heer C.A.M. van Bavel, voorzitter, Mej. M.Th. Lohmann en de Heer P.J.M. Wuisman. De talloze moeilijkheden, die zich bij de organisatie voordeden werden door de commissie uitstekend opgelost, zodat de tochten in volmaakte orde verliepen. De wethouder van Onderwijs van Breda, de Heer J.A. Meys, gaf beide dagen het startsein. Vermeld moet worden de medewerking, die werd ondervonden van de zijde van het Rode Kruis, de politie en een aantal leden, die de contrôledienst waarnamen. Aan de tocht was een opstelwedstrijd verbonden, waarvoor prijzen welwillend beschikbaar waren gesteld door het Gemeentebestuur van Breda en de V.V.V. "Breda Vooruit".⁶¹

In 1953 werd gezamenlijk met de "Heemkundige Kring "Jan Uten Houte" uit Etten een fietstocht georganiseerd waaraan 350 scholieren deelnamen. Op 8 juni 1954 werd in samenwerking met de Oudheidkundige Kring van Roosendaal "De GHULDEN ROOS" de laatste fietstocht voor de jeugd georganiseerd. De organisatie was in handen van mw. P.A.M. Donkers, mw. L.J. Bardet-Verschuur, mw. M.Th. Lohmann, W.A. Laarakker en P.J. van Well. De fietstocht vond plaats tussen Roosendaal en Breda en er was niets aan het toeval overgelaten. Het deelnameboekje begon met:

WAARAAN ALLE DEELNEMERS(STERS) MOETEN DENKEN:

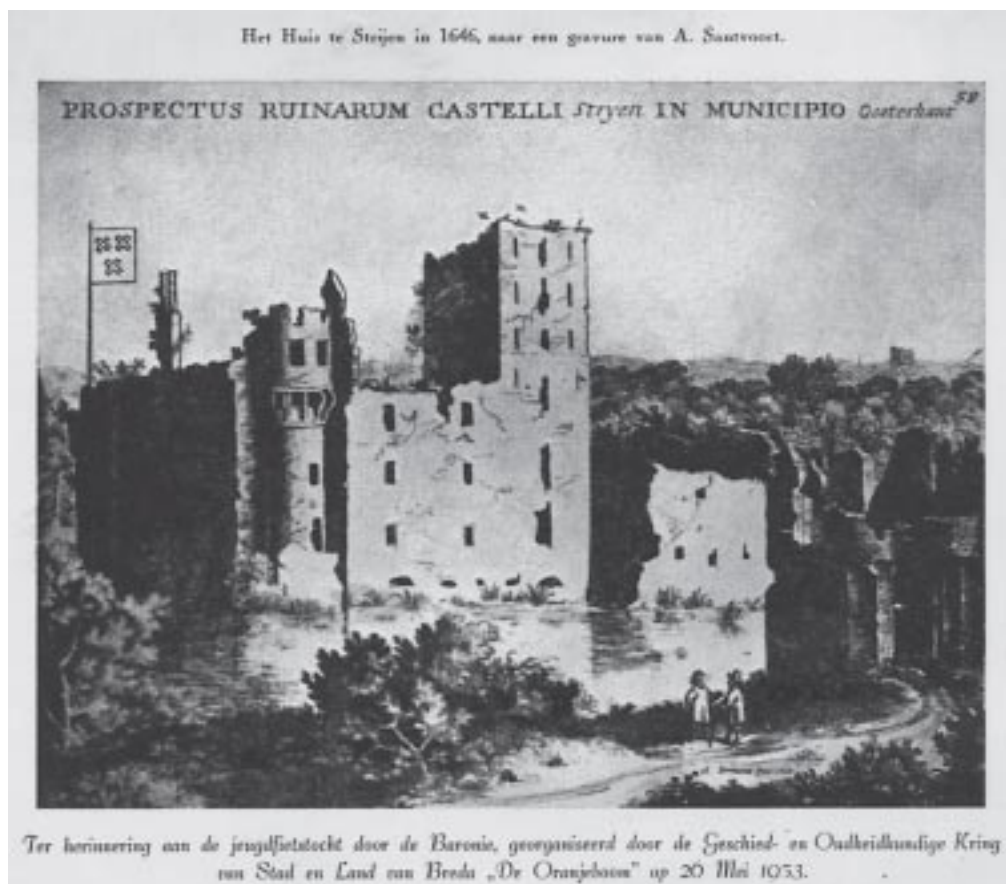
1. De tocht is een "kijktocht" en geen "rentocht".
Er wordt in een matig tempo gereden.
2. Deelneming per "bromfiets" is niet toegestaan.
3. Aan de achterzijde van de omslag van dit boekje is ruimte voor de afstempeling op de controleposten.
De controlestempels hebben waarde voor wedstrijd en herinneringsplaat.
4. Het deelnemersbewijs, dat je nummer heeft, moet zichtbaar worden gedragen.
5. Op 8 Juni starten de deelnemers om 10 uur:
Montenspark, Breda en Vrouwenhof, Roosendaal.
6. Denk er aan een paar stevige boterhammen mee te nemen.
7. Zorg beslist voor een goed rijwiel met extra nagekeken banden.
8. Kleed je praktisch; voor meisjes zijn shorts niet toegestaan. Neem regenkleding mee.
9. Er gaat een rijwielhersteller mee en het Rode Kruis. Verkenners zijn als gidsen op de route aanwezig.
10. De route wordt aangegeven door Oranje pijlen.
11. Wees op tijd en blijf op de weg.
12. Rijd niet te ruw en bewaar goede afstanden.
13. Lees de beschrijving van de route en de bijzonderheden van de streek.
14. Doe mee aan de wedstrijd. Er wordt een mooie prijs beschikbaar gesteld. Inzenden vóór 30 Juni aan W.A. Laarakker, Jacob Catssingel 9, Breda.
15. Wat je onderweg verteert, moet je zelf betalen.
16. Volg de aanwijzingen van de controleurs en de politie.
17. Maak onderweg aantekeningen over je tocht en werk ze voor je-zelf nogeens uit.
18. Ouders: Om ± 6 uur is de tocht afgelopen. Informeer tijdig, wanneer Uw kinderen later thuis komen: Telefoon 5806, Breda.

Al Uw belangstelling voor tocht en wedstrijd steunt het streven dat aan de organisatie van deze Jeugdfietstocht ten grondslag ligt.

EEN PRETTIGE DAG !⁶²

De fietstocht was een groot succes. Vanuit Breda vertrokken vierhonderd deelnemers, terwijl er in Roosendaal tweehonderd aan de start verschenen. Ook nu was er weer een prijsvraag aan de tocht verbonden. Na loting onder de goede inzendingen kreeg de winnaar, een leerling van de Kweekschool in Dongen het boek *Niels Holgerson's wonderbare reis* van de schrijfster Selma Lagerlof.

In 1955 kwam een einde aan de activiteiten van “De Oranjeboom” die speciaal op de jeugd gericht waren. De stijgende kosten en de enorme hoeveelheid werk die aan het organiseren van de fietstochten zat, waren daar belangrijke oorzaken van.

5. Een van de herinneringsprenten van de jeugdfietstocht in 1953.

Symposia

In 1957 organiseerde “De Oranjeboom” in samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen in Breda de regionale Academiedagen, gedurende welke verschillende voordrachten gehouden werden.

Op 10 oktober 1987 werd ter gelegenheid van het feit dat het 350 jaar geleden was dat Breda door Frederik Hendrik heroverd werd in de aula van de KMA het symposium *Breda onder vuur* gehouden. De vijf gehouden voordrachten werden in deel XLI (Jaargang 1988) van het jaarboek gepubliceerd.⁶³

Op 12 november 1994 organiseerde “De Oranjeboom” in de bovengenoemde aula een symposium ter herdenking van de bevrijding van Breda op 29 oktober 1944; er waren bijna driehonderd deelnemers. Er werden vijf voordrachten gehouden, die in het jaarboek XLVII (Jaargang 1994) gepubliceerd werden.

De financiële ontwikkelingen

De start van “De Oranjeboom” was in financieel opzicht uiterst bescheiden zoals de begroting voor het jaar 1949 laat zien.

BEGROTING 1949

Lasten		Baten	
Kosten jaarboek	f 1500,-	Contributie	
Lezing	f 25,-	500 leden à f 5,-	f 1.500,-
Administratiekosten	f 150,-	Nadelig saldo	f 325,-
Onvoorzien	f 150,-		
<hr/>		<hr/>	
Totaal f 1825,-		Totaal f 1825,-	

De begroting voor het jaar 1997 heeft een andere dimensie gekregen zoals hieronder getoond wordt.

BEGROTING 1997

Lasten		Baten	
Kosten jaarboek	f 38.000,-	Contributies leden	f 26.000,-
Excursies/lezingen	f 7.000,-	Interest bank/giro	f 1.200,-
Kosten organisatie	f 1.460,-	Gemeentelijke subsidies	f 6.800,-
Administratiekosten	f 800,-	Bijzondere baten (donaties)	f PM
Contributies	f 160,-	Verkoop oude jaarboeken	f PM
		Excursies	f 6.600,-
		Nadelig saldo t.l.v. kapitaal	f 6.820,-
	f 47.420,-		f 47.420,-

Opmerkingen: In de uitgaven jaarboek zijn verzendkosten en dienstverlening inbegrepen. Het nadelig saldo wordt ten laste van het kapitaal gebracht.

Kosten jaarboek

1948	f 1.726,-	1968	-----*	1988	f 21.616,-
1949	f 2.173,-	1969	f 7.479,-	1989	f 24.849,-
1950	f 2.186,-	1970	f 8.294,-	1990	f 27.792,-
1951	f 2.757,-	1971	f 8.900,-	1991	f 22.473,-
1952	f 2.486,-	1972	f 8.515,-	1992	f 23.198,-
1953	f 2.567,-	1973	f 13.305,-	1993	f 25.279,-
1954	f 3.205,-	1974	f 11.914,-	1994	f 28.939,-
1955	f 2.665,-	1975	f 10.484,-	1995	f 27.375,-
1956	f 3.383,-	1976	f 10.876,-	1996	f 28.572,-
1957	f 3.219,-	1977	f 13.785,-	1997	f 32.200,-
1958	f 4.091,-	1978	f 25.205,-		
1959	f 3.733,-	1979	f 30.322,-		
1960	f 4.005,-	1980	-----		
1961	f 3.816,-	1981	f 24.032,-		
1962	f 6.567,-	1982	f 25.142,-		
1963	f 7.903,-	1983	f 26.540,-		
1964	f 4.162,-	1984	f 26.664,-		
1965	f 5.184,-	1985	f 22.202,-		
1966	f 6.456,-	1986	f 25.726,-		
1967	f 6.344,-	1987	f 23.033,-		

* Gegevens zijn niet te achterhalen.

Opmerking:

De weergegeven cijfers zijn alleen de drukkosten zoals deze door Broese en Peereboom, respectievelijk door Gianotten aan "De Oranjeboom" in rekening zijn gebracht. De kosten van 1997 zijn een raming. Voor 1997 werden de overheadkosten van het jaarboek zoals porti, enveloppen en dergelijke op f 5800,- geraamd. In 1979/1980 werd een dubbeljaarboek uitgebracht (gebrek aan kopij).

Verloop contributie hoogte (op jaarbasis)

Tijdvak	Gewone leden	Belangstellende leden
1948-1957	f 5,-	f 2,50
1958-1964	f 6,50	f 2,50
1965-1967	f 10,-	f 2,50
1968-1972	f 12,50	f 4,-
1973-1975	f 17,50	f 6,-
1976-1979	f 20,-	f 7,50
1980-1986	f 25,-	f 10,-
1987-1990	f 35,-	f 10,-
1991-1994	f 45,-	f 15,-
1995-1997	f 55,-	f 15,-

Opbrengrst contributies

1948	f 1.362,-	1968	f 6.595,-	1988	f 17.795,-
1949	f 1.695,-	1969	f 6.447,-	1989	f 18.365,-
1950	f 1.788,-	1970	f 6.667,-	1990	f 20.615,-
1951	f 1.843,-	1971	f 6.371,-	1991	f 25.179,-
1952	f 1.787,-	1972	f 6.371,-	1992	f 23.099,-
1953	f 1.934,-	1973	f 8.889,-	1993	f 23.476,-
1954	f 1.973,-	1974	f 8.878,-	1994	f 22.816,-
1955	f 2.117,-	1975	f 8.503,-	1995	f 17.437,-
1956	f 2.241,-	1976	f 10.137,-	1996	f 25.736,-
1957	f 2.168,-	1977	f 10.768,-	1997	f 25.460,-
1958	f 2.712,-	1978	f 11.314,-		
1959	f 2.737,-	1979	f 11.505,-		
1960	f 2.735,-	1980	f 12.465,-		
1961	f 3.011,-	1981	f 12.141,-		
1962	f 2.840,-	1982	f 13.215,-		
1963	f 3.575,-	1983	f 13.665,-		
1964	f 3.167,-	1984	f 16.220,-		
1965	f 5.124,-	1985	f 15.655,-		
1966	f 4.948,-	1986	f 19.510,-		
1967	f 5.253,-	1987	f 17.560,-		

Ontvangen gemeentelijke subsidies

1948	f 614,-	1968	f -----*	1988	f 7.677,-
1949	f 831,-	1969	f 4.688,-	1989	f 7.334,-
1950	f 1.223,-	1970	f 4.810,-	1990	f 7.790,-
1951	f 1.310,-	1971	f 4.802,-	1991	f 7.784,-
1952	f 1.288,-	1972	f 5.074,-	1992	f 7.981,-
1953	f 1.382,-	1973	f 6.212,-	1993	f 7.131,-
1954	f 1.507,-	1974	f 5.976,-	1994	f 6.700,-
1955	f 2.098,-	1975	f 7.441,-	1995	f 6.857,-
1956	f 2.325,-	1976	f 8.527,-	1996	f 6.857,-
1957	f 2.288,-	1977	f 8.552,-	1997	f 6.862,-
1958	f 2.343,-	1978	f 8.987,-		
1959	f 2.522,-	1979	f 11.082,-		
1960	f 2.615,-	1980	f 9.625,-		
1961	f 2.611,-	1981	f 11.177,-		
1962	f 5.782,-	1982	f 9.450,-		
1963	f 3.416,-	1983	f 10.517,-		
1964	f 2.887,-	1984	f 10.556,-		
1965	f 2.901,-	1985	f 8.661,-		
1966	f 3.059,-	1986	f 8.396,-		
1967	f 2.887,-	1987	f 8.423,-		

*Gegeven is niet te achterhalen

Opmerking: In 1963 werd van zeventien gemeenten subsidie ontvangen.

Ontwikkeling verenigingskapitaal 1987-1997

Kapitaal per ultimo boekjaar	Opbrengst verkoop oude jaarboeken	Bijzonder baten (donaties e.d.)
1987 f 8.182,-	1987 f 1.083,-	1987 f 600,-
1988 f 11.304,-	1988 f 169,-	1988 f 702,-
1989 f 9.195,-	1989 f 915,-	1989 f 365,-
1990 f 9.768,-	1990 f 557,-	1990 f 300,-
1991 f 13.263,-	1991 f 872,-	1991 f nihil
1992 f 12.242,-	1992 f 1.806,-	1992 f 4.620,-
1993 f 17.798,-	1993 f 244,-	1993 f 6.545,-
1994 f 22.369,-	1994 f 1.770,-	1994 f 5.650,-
1995 f 30.555,-	1995 f 2.528,-	1995 f 5.135,-
1996 f 26.212,-	1996 f 1.102,-	1996 f 15,-
1997 f 23.437,-	1997 f 1.040,-	1997 f 230,-

Opmerkingen:

De hoge bijzondere baten in 1992, 1993, 1994 en 1995 waren vooral te danken aan donaties van de Oranjeboom Bierbrouwerij BV (f 15.500,-) en dr. S. Vosters

(f 2000,-). Daarnaast werd financiële steun ontvangen van Garage Leendert Vriens, de Generale Bank, de Coöperatie Suiker Unie U.A., de Stichting “Comité 29 oktober 1944”, en individuele leden.

Verleden en toekomst

De oprichting van “De Oranjeboom” viel in een tijd waarin de belangstelling voor de lokale en regionale geschiedschrijving groeiende was. Tegelijkertijd won de beoefening van de heemkunde aan kracht. De heemkunde was meer lokaal en niet alleen op de geschiedbeoefening gericht; folkore, milieu en de natuur kregen eveneens de volle aandacht.

Voor de oprichters van “De Oranjeboom” stond de bevordering van de wetenschappelijk verantwoorde regionale geschiedschrijving centraal. De uitgave van het jaarboek was en bleef de kernactiviteit daarbij. Daarnaast was een doelstelling het bevorderen van de belangstelling voor het verleden en het ondernemen van acties, wanneer cultuur-historisch erfgoed in gevaar kwam. Lezingen en excursies moesten voor de nodige aanhang zorgen en om voldoende draagvlak te creëren.

Hoewel “De Oranjeboom” uiteindelijk een zelfstandige vereniging werd naast de andere verenigingen die op cultuur-historisch gebied werkzaam waren, was het oorspronkelijk de bedoeling geweest dat “De Oranjeboom” meer zou stimuleren dan dupliceren of concurreren.

Wetenschappelijke geschiedbeoefening zonder bibliotheek was een onmogelijkheid. Het is daarom niet te verwonderen dat de oprichting van een eigen bibliotheek in de statuten opgenomen was. De toenmalige geringe mobiliteit en beperkte communicatiemogelijkheden tussen de verschillende bibliotheken maakten dat noodzakelijk.

In samenwerking met verschillende andere organisaties heeft “De Oranjeboom” op de bres gestaan waar historisch erfgoed in gevaar dreigde te komen; de bijdrage aan het behoud van het Hooghuis van Gageldonk mag daarbij met ere genoemd worden.

De regelmatig terugkerende problemen waren het op peil houden van het ledenbestand, het tijdig doen verschijnen van het jaarboek en de financiële situatie van de vereniging. Ondanks deze problemen wist “De Oranjeboom” steeds zijn doelstellingen te realiseren en bleef het jaarboek, de kernactiviteit van de vereniging, verschijnen.

Na vijftig jaar ligt voor “De Oranjeboom” nog een groot arbeidsterrein open. Het levend houden van het historisch besef is nog steeds een belangrijke voorwaarde om het historisch erfgoed niet verloren te laten gaan. Wil de voortzetting van het jaarboek op termijn niet in gevaar komen, dan moet het ledenaantal worden uitgebreid en de financiële positie worden verbeterd. Daarbij moet met het teruglopen van de gemeentelijke subsidies rekening worden gehouden. Vooral omdat “De Oranjeboom” op het terrein van de regionale geschiedschrijving actief is, bestaat het gevaar dat de lokale overheden daarvan het belang niet onderkennen en de subsidiëring beëindigen.

Het jaarboek zal de komende jaren in dezelfde vorm als de afgelopen vijftig jaar

verschijnen. Herbezinning op de inhoudelijke aspecten ervan is noodzakelijk om aansluiting te krijgen bij de huidige opvattingen over de wetenschappelijke, regionale geschiedbeoefening. Meer dan dat in het verleden het geval is geweest, moet structuur in het jaarboek gebracht worden. Een mogelijkheid daartoe is een meer thematisch georiënteerde aanpak. In de komende jaren wordt daarom in het bijzonder aan de verhouding van stad en platteland in de negentiende en twintigste eeuw aandacht besteed. Daarnaast zullen bijdragen van lokaal en regionaal belang geplaatst blijven worden. Hoewel het wat overmoedig lijkt nu al op de viering van het honderdjarig bestaan te speculeren, ligt het wel in de lijn van de verwachting dat “De Oranjeboom” de komende jaren nog rijk vruchten zal dragen.

Bijlagen

Overzicht van voorzitters, vice-voorzitters, secretarissen, penningmeesters, overige bestuursleden en ereleden

Voorzitters

Prof.dr. L.J.G. Verberne	1948-1949
Mr. J.W. Bosch	1949-1963
Drs. Y.P.W. van der Werff	1963-1974
Ir. J. de Wilde	1974-1981
Ir. A.L.M. van Looveren	1981-1990
Drs. J.W.M. Schulten	1990-heden

Vice-voorzitters

Pater Placidus O.M. Cap.	1948-1958
Dr. J.F.A.M. van Waesberghe	1958-1960
Drs. C.Th. Lohmann	1960-heden

Secretarissen

Drs. P. Scherft	1948-1954
Drs. C. Th.Lohmann	1954-1957
Dr. F.A. Brekelmans	1957-1983
Mr. M.W. van Boven	1983-1987
Dr. P.M. Toebak	1987-1989
Dr. W. Klinkert	1989-1990
W.J.P. van de Corput*	1990-1992
W.J.E. Kock	1992-1998

* W. van de Corput was tevens penningmeester

Penningmeesters

Mw. J.H.H. Houwing	1948-1948
Mw. J.D.J van Ketwich	1949-1951
Mw. S. Bergstra-Drok	1952-1958
F.J.M. Huijsmans	1958-1961
E.P.J. Kneepkens	1961-1982
M.J.Q. de Kort	1982-1987
W.J.P. van de Corput	1987-heden

Bestuursleden

Mr. F.M. Bloemen	1969-1972
Jhr. L.E.D.S. van Bonninghausen tot Herinckhave	1961-1992
Mr. G.F. Brantsma	1972-1978
Dr. F.A. Brekelmans	1948-1992*
Dr. C.J.M. Brok	1960-1974
Dr. A.B. Bijnen	1958-1972
Mr. F.F.X. Cerutti	1948-1951
Mw. P.A.M. Donkers	1952-1956
J.P.M. van Etten	1977-1984
A.J. van Esch	1963-1969
J.F.M. Eijkemans	1975-heden
Mw. M.W.G. Hoekstra	1967-1968
A. Hallema	1948-1949
Mw. C.M.E. Ingen-Housz	1953-1957
Mw. A.S.M. Jonkers	1965-1967
Mw. J.M. Kock	1958-1978
C. Kramer pr.	1953-1963
H. Kunst	1948-1951
Mw. mr. J.J. Lamers	1974-1983
Mgr. dr. J.L.M. de Lepper	1948-1953
H.T.J.M. Lohmeijer	1951-1953
Drs. C.Th. Lohmann	1957-1960
Ir. A.L.M. van Looveren	1980-1981
L.M.W.J.M. Merkelbach van Enkhuizen	1948-1951
J.H. van Mosselveld	1959-1965
Drs. R.A.M.Ch. Moulen Janssen	1985-heden
F.A.J. van Oers	1949-1958
J.F.C. Oomes	1978-1991
Drs. C.A. Pompe	1978-1983
Drs. J.W.M. Schulten	1984-1990
Mw. T.J.A.H. von Seydlitz	

Kurzbach-Muller	1984-1991
J.P. Verdaasdonk	1992-heden
Mw. M.A. Vermeulen	1968-1990
J.P.J. Vlaminkx	1949-1972
Dr. J.F.A.M. van Waesberghe	1951-1960
Drs. Y.P.W. van der Werff	1954-1958
J.J. Werz	1948-1957
Ir. J. de Wilde	1959-1974
Mr. P.C.E. van Wijmen	1973-1976

* Van 1957 tot 1983 was Brekelmans secretaris

Ereleden

G. van der Linden (†)
 Prof.dr. L.G.J. Verberne (†)
 Mr. J.W. Bosch (†)
 Dr. M. Bussels (†)
 A.J.J.M. van Peer (†)
 Dr. P. Scherft
 Drs. Y.P.W. van der Werff (†)
 Ir. J. de Wilde (†)
 Dr. F.A. Brekelmans
 Jhr. L.E.D.S. van Bonninghausen tot Herinckhave
 Drs. C.Th. Lohmann
 Ir. A.L.M. van Looveren
 Mevr. M.A. Vermeulen (†)

AANTEKENINGEN

1. Gemeentearchief Breda (GA Breda), Archief van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom", 1947-1988, (afd. III-167), inv. nr. 1, Jaarverslag 1948.
2. Bron: F.A. Brekelmans, 'In memoriam Pater Placidus'. In: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"*. Deel XII (Breda, 1959) 1-11.
3. F.A. Brekelmans, 'In memoriam Prof.Mr. F.F.X. Cerutti'. In: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"*. Deel XXVI (Breda, 1970) 1-13.
4. Zijn enorme productie bestond uit 31 boeken, honderden tijdschriftartikelen en duizenden krantenartikelen.
5. F.A. Brekelmans, 'In memoriam A. Hallema'. In: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom. Deel XXVI* (Breda, 1973) 1-8.
6. Voor een biografisch overzicht zie: L.J. Rogier, 'Herdenking van L.G.J. Verberne 1889-1956'. In: L.J. Rogier, *Terugblik en uitzicht 2. Verspreide opstellen van L.J. Rogier* (Hilversum, 1965) 469-493.
7. Scherft leverde zelf negen bijdragen aan het jaarboek. Zie: *Jaarboek XLVIII* (Breda, 1995) 209.
8. P. Scherft promoveerde op 27 april 1966 tot doctor in de letteren aan de Rijksuniversiteit Leiden op het proefschrift *Het sterfhuis van Willem van Oranje*.
9. Zie voor deze publicaties: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"* (Deel XLVIII, Jaargang 1995) 207.
10. L.G.J. Verberne, "Ten geleide". In: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom" Deel I* (1948) V.
11. Het vignet wordt ook op het briefpapier van "De Oranjeboom" gebruikt.
12. Het "Stedelijk Museum" had in 1948 ongeveer honderd leden.
13. Bespreking op een samenkomst van bestuursleden van de vereniging Stedelijk Museum voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Breda en van de Geschied- en Oudheidkundige Kring "De Oranjeboom" om tot een fusie te geraken op Maandag 1 November 1948. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv. nr. 8, stknr. 285.
14. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv. nr. 1. Jaarverslag over 1949 van 18 maart 1950.
15. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv. nr. 7. Brief van Binck aan "De Oranjeboom" van 30 december 1947.
16. Ibidem.
17. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv. nr. 7. Brief van Verberne aan Binck van 2 januari 1948.
18. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv. nr. 2. De statuten.
19. Voor de tekst van deze lezing zie: P. Scherft, De heren van Breda in de Bourgondisch-Habsburgse tijd, *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"*. Deel I (Breda, 1948) 1-26.
20. Dongen verleende in 1948 al een subsidie van f 113,56. De andere gemeenten volgden in 1949.
21. GAB, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 7.
22. Voor een afschrift van dit KB zie: GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 8.
23. Zie hiervoor de vermelding in de jaarboeken.
24. Zie voor deze akte: GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 32.
25. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 33. Huishoudelijk reglement.
26. Voor nadere gegevens over haar zie: M.Th. Lohmann, 'In memoriam Johanna D.J. van Ketwich'. In: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"*. Deel V (Breda, 1952) 5-6.
27. Volgens de statuten was het minimale aantal bestuursleden vier.
28. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 2. Notulen van de 25ste Algemene Ledenvergadering (1972).
29. De noodkreet van Van der Werff kwam meer voort uit zijn verlangen het voorzitterschap aan een opvolger te kunnen overdragen.
30. Aanvankelijk werd de ledenadministratie door enkele leden bijgehouden. Daarbij onderscheidden zich de dames M.W.G. Hoekstra, A.S.M. Jonkers en M.A. Vermeulen.
31. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 1. Notulen bestuursvergadering van 10 april 1948.
32. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 1. Jaarverslag 1951.

33. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 31, stknr. 215. Brief van Scherft aan de leden van 19 december 1952.
34. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 34.
35. Het Historisch Contact West-Brabant ging na enkele jaren weer ter ziele.
36. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 35.
37. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 3-182. Brief nr. 39 van Brekelmans 1982.
38. Vanaf 1996 werd de functie van gemeentearchivaris door drs. M. Duijghuizen waargenomen. Van 1997 tot 1998 was Duijghuizen voorzitter van de redactiecommissie terwijl G.W.G. van der Heijden secretaris was.
39. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 7. Brief van P. Scherft aan het College van Burgemeester en Wethouders van Breda van 22 september 1948.
40. Later werden er zeer bescheiden honoraria betaald; vanaf 1980 moesten de auteurs zich tevreden stellen met twee jaarboeken, terwijl er in een aantal gevallen overdrukken van hun bijdragen beschikbaar werden gesteld.
41. Alleen het eerste jaarboek werd voor koningin Juliana en prinses Wilhelmina op kunstdruk papier vervaardigd. Daarna werd aan de Koningin jaarlijks de 'gewone' uitgave aangeboden.
42. De registers voor de delen I-VI werden gemaakt door mw. C. Ingen-Housz en dr. J.F.A.M. van Waesberghe, voor de delen VII-X tevens door G.J. Rehm. Vanaf deel XI werden de registers gemaakt door G.J. Rehm, (oud)-archivaris van het Streekarchief Oosterhout.
43. Voor een overzicht van deze instellingen en organisaties zie het jaarboek 1976.
44. In 1990 werd uit kostenoverwegingen de bladspiegel enigszins gewijzigd.
45. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 31. Statuten van "De Oranjeboom".
46. Vanaf 1982 geeft de heemkundekring een tijdschrift uit onder de naam Graaf Engelbrecht van Nassau.
47. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 1. Jaarverslag over 1949.
48. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 31. Verslag van de bespreking met Brabants Heem van 26 maart 1949.
49. De samenstelling van het eerste bestuur was: J.R.W. Sinninghe, voorzitter; mw. mr. C. Schijnen-Opheij, secretaris; kapelaan C. Kramer, penningmeester.
50. In 1968 was het aantal leden van de Heemkundige Kring Breda tot 168 gegroeid.
51. De Heemkundige Kring Breda was op 3 september 1953 opgericht.
52. De Heemkundige Kring Breda telde toen 62 leden.
53. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 28. Huishoudelijk reglement van de Heemkundige Kring Breda van 10 januari 1956.
54. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 1. Jaarverslag van 1956.
55. Vanwege zijn grote verdiensten werd Brekelmans in 1989 tot erelid van de Heemkundige Kring benoemd. Deze onderscheiding viel ook mevr. M. Vermeulen te beurt, die niet alleen in "De Oranjeboom" veel werk verzet heeft maar ook in de Heemkundige Kring Breda. Zie over J. van Dort: F.A. Brekelmans, "In memoriam Jan van Dort (1910-1997)" in Engelbrecht van Nassau XVII (1998) 2-4.
56. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 34. Afscheidstoespraak van Brekelmans op 10 december 1971.
57. Op 12 maart 1980 keurde de Algemene Ledenvergadering van de Heemkundige Kring Breda de statuten goed; notariële vastlegging volgde op 19 juni 1980. Voor de geschiedenis van de Heemkundige Kring Breda Engelbrecht van Nassau zie: Heemkundige Kring Breda Engelbrecht van Nassau, *Jubileumnummer 1953-1993* (1993-3)
58. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 7. Brief van Scherft aan de leden van 5 juli 1948.
59. Van deze excursies werden er vijf gezamenlijk met "Het Stedelijk Museum" georganiseerd.
60. De lezing van prof. dr. W. Asselberg werd in het jaarboek X (1957) gepubliceerd.
61. GA Breda, Archief "De Oranjeboom", inv.nr. 1. Jaarverslag van 1951.
62. Jeugdfietstocht door de Baronie van Breda. Persoonlijk archief drs. C.Th. Lohmann.
63. Deze voordrachten waren: S. Groenveld, "Breda is den Bosch waard"; de politieke betekenis van Breda in 1637; W. Klinkert, *Het beleg verslagen; ooggetuigen, tijdgenoten en historieschrijvers over het beleg van Breda in 1637*; J.P.C.M. van Hoof, *De rol van de vesting Breda in het Nederlandse verdedigingssysteem*; H.J.N. van den Berg, *De genie bij de vesting Breda en haar beleg in 1637*; J.W.M. Schulten, *Het beleg van Breda in 1637*.